

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ

Қўл ёзма ҳуқуқида

УДК: 334.75:6п9:9:33 (575.1)

ХОЛБЕКОВА ФЕРУЗАХОН РАСУЛОВНА

**МАҲАЛЛИЙ ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИ РИВОЖЛАНТИРИШ
АСОСИДА МАКРОИҚТИСОДИЙ БАРҚАРОРЛИКНИ ТАЪМИНЛАШ
(Фарғона водийси мисолида)**

08.00.02 – “Макроиқтисодиёт”

08.00.12 “Минтақавий иқтисодиёт”

Иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD) илмий
даражасини олиш учун ёзилган

ДИССЕРТАЦИЯ

**Илмий рахбар: иқтисод фанлари доктори,
профессор Мустафакулов Ш.И.**

ТОШКЕНТ-2022

МУНДАРИЖА

	КИРИШ.....	3
1-боб.	ИҚТИСОДИЁТНИ ЭРКИНЛАШТИРИШ ШАРОИТИДА МАҲАЛЛИЙ ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИ РИВОЖЛАНТИРИШ БИЛАН МАКРОИҚТИСОДИЙ БАРҚАРОРЛИККА ЭРИШИШНИНГ ТАШКИЛИЙ ВА НАЗАРИЙ АСОСЛАРИ.....	14
1.1.	Макроиқтисодий ҳолатни акс эттирувчи иқтисодий кўрсаткичлар ва уларнинг таркибий ўзгаришини иқтисодий ўсишига таъсири.....	14
1.2.	Макроиқтисодий барқарорликка эришишга таъсир этувчи омилларнинг таркибий мазмун ва моҳияти.....	25
1.3.	Макроиқтисодий барқарорликнинг таъминланишида маҳаллий ишлаб чиқаришни ривожлантиришнинг ҳуқуқий-услубий асослари ва концептуал жиҳатлари.....	45
	Биринчи боб бўйича хулоса.....	54
2-боб.	ФАРҒОНА МИНТАҚАСИ ВИЛОЯТЛАРИДА МАҲАЛЛИЙ ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИ РИВОЖЛАНТИРИШ АСОСИДА МАКРОИҚТИСОДИЙ БАРҚАРОРЛИКНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТ ВА ИМКОНияТЛАРИ.....	56
2.1.	Минтақа вилоятларининг ижтимоий-иқтисодий жиҳатдан ривожлантиришни ўзига хос имконият ва муаммолари.....	56
2.2.	Макроиқтисодий барқарорликни таъминлашга таъсир этувчи асосий омилларини кўп омилли эконометрик модель ёрдамидаги таҳлили.....	67
2.3.	Макроиқтисодий барқарорликнинг таъминланишида маҳаллий ишлаб чиқаришни ривожлантиришнинг ўзига хос минтақавий стратегик жиҳат ва имкониятлари.....	76
	Иккинчи боб бўйича хулоса.....	99
3-боб.	МАКРОИҚТИСОДИЙ БАРҚАРОРЛИКНИ ТАЪМИНЛАНИШИДА МАҲАЛЛИЙ ИШЛАБ ЧИҚАРИШНИ ТАШКИЛИЙ-ИҚТИСОДИЙ ЖИҲАТДАН РИВОЖЛАНТИРИШ ЙўНАЛИШЛАРИ.....	102
3.1.	Макроиқтисодий барқарорликнинг таъминланишига таъсир этувчи асосий омилларни такомиллаштириш йўналишлари.....	102
3.2.	Макроиқтисодий барқарорликнинг таъминланишида маҳаллий ишлаб чиқаришни ҳуқуқий ва ташкилий жиҳатдан ривожлантириш.....	113
3.3.	Маҳаллий ишлаб чиқаришни ривожлантириш билан бандликни таъминлаш асосида камбағаллик даражаси пасайтириш имкониятларини ошириш йўналишлари.....	121
	Учинчи боб бўйича хулоса.....	136
	ХУЛОСА.....	138
	Фойдаланилган адабиётлар рўйхати.....	140

КИРИШ

Диссертация иши мавзусининг долзарблиги ва зарурлиги. Дунё мамлакатлари иқтисодий ўсиш даражасини белгиловчи асосий кўрсаткичлардан бири муайян даврда мамлакатда яратилган ялпи ички маҳсулот ҳажми ҳисобланади. Халқаро валюта фондининг маълумотларига кўра, “ялпи ички маҳсулот ҳажми 2020 йилда Америка Қўшма Штатларида 19390 млрд. доллар, Хитойда 12014 млрд. доллар, Германияда 3684 млрд. долларни ташкил этган”¹. COVID-19 пандемияси шароитида деярли барча мамлакатлар олдида макроиқтисодий барқарорликни таъминлаш муаммоси долзарб тус олди. Жаҳон банки ҳисоботида таъкидланишича, “...маҳаллий ҳукуматлар пандемиянинг узок муддатли асоратларини бартараф этиш билан шуғулланишлари ҳамда макроиқтисодий барқарорликни сақлаб қолишни назардан қочирмаган ҳолда, иқтисодиётни экологик, барқарор ва инклюзив ўсишини рағбатлантириш бўйича чора-тадбирларни ишлаб чиқишлари лозим”². Шунга кўра, ҳозирда жаҳон иқтисодиётида пандемия таъсирида вужудга келган беқарорликнинг олдини олиш ҳамда барқарор ўсишни таъминлашнинг муҳим йўналишларидан бири сифатида маҳаллий ишлаб чиқаришни ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда.

Бугунги кунда жаҳоннинг етакчи илмий марказлари ва тадқиқот муассасаларида маҳаллий ишлаб чиқаришни ривожлантириш асосида макроиқтисодий барқарорликни таъминлаш борасида муҳим илмий тадқиқотлар олиб борилмоқда. Глобал муаммолар, хусусан, пандемия шароитида макроиқтисодий беқарорликнинг намоён бўлиши ва унинг олдини олиш йўллари, тараққиётнинг замонавий тенденциялари таъсири остида макроиқтисодий барқарорликни таъминлаш омилларининг ўзгариши, миллий иқтисодиётда маҳаллий ишлаб чиқариш аҳамиятининг ортиб бориши ва уни ривожлантириш чора-тадбирлари, макроиқтисодий барқарорликдаги қисқа ва узок муддатли тебранишларни бартараф этишда маҳаллий ишлаб чиқариш

¹ Манба: <https://aarr.ru/vvp-po-stranam-mira/>

² Манба: <https://www.vsemirnyjbank.org/ru/news/press-release/2021/06/08/>.

таркибий тузилмасини такомиллаштириш орқали таъсир кўрсатиш каби тадқиқот йўналишлари шулар жумласидан ҳисобланади.

Ўзбекистон иқтисодиётини ўрта муддатли истикболда янада ислох қилиш, таркибий ўзгартириш ва модернизация қилиш дастурини изчиллик билан амалга оширилиши натижасида иқтисодий ўсишнинг барқарор ва юқори суръатлари сақлаб қолиниб, макроиқтисодий мувозанат, аҳоли ҳаёт даражаси ва сифатининг ошиши таъминланмоқда. Жумладан, “маҳаллий ишлаб чиқаришни ривожлантириш чора-тадбирлари ишлаб чиқилган бўлиб, унга кўра, маҳаллийлаштирилган маҳсулотларни ишлаб чиқариш ҳажми кейинги йиллар давомида камида 20 фоизга оширилиши белгилаб берилди”³.

Бундан кўринадики, Ўзбекистонда маҳаллий ишлаб чиқарувчиларни қўллаб-қувватлаш, аҳолининг жон бошига тўғри келадиган даромаднинг ўсишини таъминлаш, минтақаларда маҳаллий саноатни ривожлантириш, ишлаб чиқариш заҳиралари, маҳаллий аҳолининг меҳнат маданияти, кўникмаси ҳамда салоҳиятидан тўлиқ ва самарали фойдаланиш асосида камбағаллик даражасини пасайтириш долзарб аҳамият касб этади.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги ПФ-60-сон “2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида”, 2022 йил 8 апрелдаги ПФ-101-сон “Тадбиркорлик муҳитини яхшилаш ва хусусий секторни ривожлантириш орқали барқарор иқтисодий ўсиш учун шарт-шароитлар яратиш борасидаги навбатдаги ислохотлар тўғрисида”, 2022 йил 9 июндаги ПФ-150-сон “Тадбиркорлик фаолиятини қўллаб-қувватлаш давлат жамғармаси фаолиятини янада такомиллаштиришга доир қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”, 2020 йил 26 мартдаги ПФ-5975-сон “Иқтисодиётни ривожлантириш ва камбағалликни қисқартиришга оид давлат сиёсатини тубдан янгилаш чора-тадбирлари тўғрисида”ги фармонлари, 2020 йил 21 августдаги ПҚ-4812-сон “Маҳаллий ишлаб чиқарувчиларни қўллаб-қувватлашга доир қўшимча чора-тадбирлар

³ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 24 август, ПҚ-4426-сонли қарори. – www.lex.uz.